

УДК 78.071.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/93-1-16>**Олександр ВІЛА-БОЦМАН,**

orcid.org/0000-0002-5186-893X

доктор філософії,

доцент кафедри хорового диригування,

Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової

(Одеса, Україна) avilabotsman@gmail.com

МЕДІАРЕЖИСУРА ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ: ЗАПИСИ, ТРАНСЛЯЦІЇ ТА ЕТИКА АВТОРСЬКОГО ПРАВА ЯК ВИМІР ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ХОРМЕЙСТЕРА

У статті комплексно проаналізовано, як присутність хорового диригента в медіапросторі – через аудіо– та відеозаписи, онлайн-трансляції концертів, діяльність на платформі YouTube та в соціальних мережах – впливає на формування його професійної репутації та художньої ідентичності. Показано, що медіа-активність хормейстера перетворюється на важливий компонент його професійного портрету, оскільки саме цифровий контент сьогодні фіксує інтерпретаційні стратегії й стиль комунікації з публікою. На основі сучасних українських практик (телевізійні та радіопроєкти, вірусні відео, мультимедійні шоу-програми) розкрито феномен медіа-режисури хорового колективу: диригент виступає не лише музичним керівником, а й співавтором аудіовізуального задуму, менеджером цифрової присутності хору. Окремий акцент зроблено на етичних та правових вимірах цифрової діяльності: розглянуто статус інтерпретації як об'єкта суміжних прав, специфіку захисту авторських прав на аранжування й редакції, проблематику використання репетиційних матеріалів, а також необхідність дотримання ліцензійних вимог під час запису й трансляції концертів. Методологічною основою дослідження є поєднання музикознавчого, культурологічного та правового підходів, що дає змогу зіставити художні ефекти медіа-присутності з нормами чинного авторського законодавства і практиками професійної етики. Зроблено висновок, що усвідомлена медіа-режисура хору, поєднана з дотриманням авторських і суміжних прав, може стати для хормейстера дієвим ресурсом утвердження власного творчого «я», розширення аудиторії та формування стійкого позитивного іміджу українського хорового мистецтва у глобальному цифровому просторі.

Ключові слова: хормейстер, медіапростір, хоровий колектив, онлайн-трансляція, авторське право, етика, аранжування, інтерпретація, медіа-режисура.

Oleksandr VILA-BOTSMAN,

orcid.org/0000-0002-5186-893X

PhD in Music,

Associate Professor at the Department of Choral Conducting

The Odessa National A.V. Nezhdanova Academy of Music

(Odesa, Ukraine) avilabotsman@gmail.com

MEDIA DIRECTION OF A CHORAL ENSEMBLE: RECORDINGS, BROADCASTS, AND COPYRIGHT ETHICS AS A MEASURE OF THE CHOIRMASTER'S INDIVIDUALITY

The article offers a comprehensive analysis of how a choral conductor's presence in the media space – through audio and video recordings, live-streamed concerts, activity on YouTube and social networks – shapes their professional reputation and artistic identity. It is demonstrated that the choirmaster's media activity becomes a crucial component of their professional profile, since digital content most durably fixes interpretative strategies and individual styles of communication with the audience. Drawing on contemporary Ukrainian practices (television and radio projects, viral videos, multimedia show-programmes), the phenomenon of media direction of a choral ensemble is revealed: the conductor acts not only as a musical leader, but also as a co-author of an audiovisual conception and as a manager of the choir's digital presence. Special attention is paid to the ethical and legal dimensions of such activity: the status of interpretation as an object of neighbouring rights, the specifics of protecting copyright in choral arrangements and editions, the problem of using rehearsal materials, and the need to observe licensing requirements when recording and broadcasting concerts are considered. Methodologically, the research combines musicological, cultural and legal approaches, which makes it possible to correlate the artistic effects of media presence with the norms of current copyright legislation and professional ethics in performing arts. It is argued that well-considered media direction of a choir, combined with observance of copyright and neighbouring rights, may serve as an effective resource for the choirmaster's self-realisation, for broadening the audience of choral music and for shaping a stable positive image of Ukrainian choral art in the global digital environment.

Key words: choirmaster, media space, choral ensemble, online broadcast, copyright, ethics, arrangement, interpretation, media direction.

Постановка проблеми. В умовах стрімкої цифровізації комунікативного простору традиційне хорове мистецтво зазнає суттєвих структурно-функціональних трансформацій. Постать хормейстера дедалі виразніше виходить за межі суто виконавсько-організаційної ролі, набуваючи параметрів медіаменеджера та режисера публічної презентації колективу в інформаційному просторі. Медійна присутність хормейстера – у форматі аудіофіксацій концертів, відеоконтенту, онлайн-трансляцій, цілеспрямованої активності в соціальних мережах – постає сьогодні як вагомий чинник конструювання його професійної репутації та художньої ідентичності. З одного боку, така активність відкриває нові можливості популяризації хорового мистецтва, розширює аудиторію сприйняття, забезпечує репрезентацію колективу на національному й міжнародному рівнях. З іншого боку, вона зумовлює появу комплексу викликів, пов'язаних із необхідністю дотримання етичних норм і вимог авторського та суміжних прав у цифровому середовищі. У цьому контексті постає ключове дослідницьке питання: якою мірою публічна діяльність диригента-хормейстера в медіасфері детермінує його творче «обличчя», індивідуальну ідентичність і професійний імідж та якими інструментами може бути забезпечено етично бездоганний і правомірний характер такої діяльності. Недостатня розробленість зазначеної проблематики в сучасному музикознавчому дискурсі обумовлює наукову актуальність пропонуваної статті. Аналіз впливу медіаприсутності на індивідуальність хормейстера й окреслення етико-правових вимірів його активності в цифровій сфері постають як своєчасне й концептуально важливе завдання музикознавства та мистецької педагогіки.

Аналіз досліджень. Питання розширення професійної ролі диригента хору в сучасному культурному просторі розглядається в ряді новітніх досліджень. Зокрема, звернемося до роботи В. Шевченко та О. Скопцової, які простежують еволюцію соціальної ролі диригента від минулого до сьогодення (Шевченко, Скопцова, 2025). У цій праці підкреслено, що в XXI столітті хормейстер виконує різноманітні функції – він не лише забезпечує художню якість виконання, але й бере на себе організаційно-адміністративні та комунікаційні обов'язки, виступає культурним лідером та менеджером колективу. Диригент дедалі активніше використовує цифрові технології для розширення аудиторії та популяризації хорового мистецтва, зокрема організовує онлайн-концерти, веде сторінки колективу в соціальних мережах,

налагоджує комунікацію з публікою через інтернет. Н. Кречко у статті спеціально акцентує роль онлайн-виступів хорових колективів та їх значення у навчальному й просвітницькому процесі (Кречко, 2021). Ця дослідниця відзначає, що проведення інтернет-концертів і трансляцій стало дієвим засобом підтримки зв'язку з аудиторією, особливо в умовах пандемії та інших кризових ситуацій, коли живе концертне життя було обмежене. Як показує досвід, активність хорових колективів у мережі стимулювала зростання уваги публіки до хорового співу, створила нові формати взаємодії слухача з музикою.

Дослідники також звертають увагу на зміну вимог до особистості хормейстера у зв'язку з новими реаліями. М. Науменко і К. Панасюк підкреслюють, що сучасний диригент несе багатогранну відповідальність – художню, морально-етичну, фінансово-організаційну – за діяльність колективу (Науменко, Панасюк, 2018). Таким чином, уміння працювати з інформаційним простором, дотримуватися етичних норм та авторсько-правових вимог стає частиною професійної компетентності хормейстера.

Окремого аналізу заслуговують роботи, що висвітлюють етичні аспекти творчої взаємодії диригента з хором. Г. Савельєва у своїх працях досліджує стиль діяльності диригента та принципи професійного спілкування, наголошуючи на гармонійному поєднанні творчого задуму керівника з творчою свободою артистів хору (Савельєва, 2014). У контексті медіа-режисури це означає, що публічне представлення хору (наприклад, у відеокліпах чи записах) має здійснюватися з повагою до спільної творчості диригента і співаків, дотриманням етики співтворчості. Питанню етики взаємовідносин у процесі підготовки і реалізації художнього проекту присвячено також ряд конференційних матеріалів, де зазначено, що медіа-продукування хорового виступу вимагає узгодження між диригентом, хористами та технічними фахівцями, подібно до співпраці режисера з артистами у театрі (Прокулевич, 2017; Бондар, 2019).

Менше уваги наразі приділено суто правовим питанням, пов'язаним із діяльністю диригента у цифровому середовищі. Юридичні аспекти авторського права на музичні твори та суміжних прав виконавців висвітлюються переважно у фаховій літературі з права (Грабовська, 2016; Штефан, 2017 та ін.), однак специфіка авторсько-правових колізій саме в галузі хорового виконавства та педагогіки потребує додаткового розгляду. Наявний розрив між музикознавчими дослідженнями й

правничим дискурсом створює потребу в інтегрованому підході – зважаючи і на художні, і на юридичні чинники. Отже, узагальнення попередніх напрацювань дозволяє стверджувати, що проблема медіа-режисури хору на перетині творчого та правового полів є новою і мало дослідженою. Це й визначило мету даної статті.

Метою статті є комплексний аналіз впливу присутності хормейстера в медіапросторі на формування його професійної репутації та художньої ідентичності, а також виявлення етичних та правових аспектів цифрової діяльності диригента. Зокрема, досліджуються питання авторського права щодо інтерпретації музичних творів (чи можна розглядати інтерпретацію як об'єкт інтелектуальної власності диригента), захисту авторських прав на аранжування та режисерські рішення, дотримання конфіденційності репетиційних матеріалів, отримання дозволів на публічну трансляцію та запис виступів хору. Реалізація поставленої мети передбачає вивчення конкретних прикладів сучасної української хорової практики, де проявляється медіа-активність хормейстерів, та зіставлення їх з нормами етики й права.

Виклад основного матеріалу. У XXI столітті медіа-простір став для хорових колективів своєрідною розширеною сценою, а для їхніх керівників – полем творчої самопрезентації (Цюряк, Чернишова, 2024). Якщо раніше слава хормейстера формувалася головню через концертну діяльність та відгуки критиків, то тепер значну роль відіграють аудіо- та відеозаписи виступів, що поширюються у мережі, кількість переглядів у YouTube, присутність у соціальних мережах. Цифрова присутність хору може багато розповісти про його керівника: репертуар, художні пріоритети, стиль інтерпретації, комунікацію з публікою. Наприклад, активне ведення диригентом сторінок колективу у Facebook чи Instagram зі світлинами з концертів, «закулісся» репетицій, коментарями до виконуваних творів свідчить про відкритість та модерність його підходу. Натомість відсутність колективу в інтернеті або епізодичне оновлення інформації може сприйматися як ознака консервативності чи замкненості. Таким чином, медіа-активність диригента сьогодні прямо впливає на формування його іміджу в очах слухачької громади та професійної спільноти (Апалькова, 2020). За словами дослідників, сучасні хормейстери свідомо виходять за межі суто музичної сфери в соціальну, прагнучи інтегрувати хор у культурний простір шляхом цифрової комунікації (Шевченко, Скопцова, 2025).

Аудіо- та відеозаписи концертів, студійні альбоми, трансляції на радіо й телебаченні стали

важливими атрибутами діяльності провідних українських хорових колективів. Для диригента кожен такий запис – це фіксація його інтерпретаційного бачення, яка стає надбанням широкої аудиторії та предметом оцінки фахівців. Запис дозволяє «закріпити» виконавські досягнення, але водночас виставляє їх на тривале й детальне слухацьке оцінювання. Тому відповідальність хормейстера за якість звучання зростає: у студійних умовах нерідко доводиться досягати ідеалу, адже запис залишиться як документ його майстерності. З іншого боку, живі онлайн-трансляції концертів додають елемент публічної відкритості: диригент постає перед необмеженою аудиторією тут-і-зараз, без права на помилку чи повтор (Кречко, 2021). Такий режим, за свідченнями самих митців, мобілізує та підвищує професійну вимогливість до себе і хору. Показовим є досвід Академічної хорової капели Українського радіо під орудою Юлії Ткач: лише за півтора року колектив у співпраці з провідними музикантами здійснив 12 масштабних медіа-проектів – радіо- і телетрансляцій концертів, записів високохудожніх програм, які стали частиною ефіру Суспільного мовлення (Бондар, 2019). Диригентка зазначає, що хор перетворив свої концертні програми на мистецький медіаконтент, який звучить в радіоефірі і тим самим розширює коло слухачів хорової музики. Така активність не лише примножує популярність колективу, але й укріплює професійну репутацію самого хормейстера, демонструючи його спроможність реалізовувати складні проекти на високому рівні.

В останні роки спостерігаємо цікаві приклади, коли завдяки соціальним мережам та відеохостингам хор та його керівник набувають всеукраїнської і навіть світової слави. Наприклад, муніципальний хор «Гомін» Львівського органного залу під керівництвом Вадима Яценка став справжньою сенсацією у 2023–2025 рр.: відеозаписи їхніх нестандартних акапельних кавер-виконань українських пісень набрали мільйонні перегляди на YouTube і TikTok. Зокрема, 40-секундний фрагмент хорової обробки твору Василя Барвінського, оприлюднений диригентом у мережі, за кілька днів зібрав понад пів мільйона переглядів, тоді як попередні записи мали кілька тисяч. Цей успіх привернув до хору увагу ЗМІ та музичної спільноти: хор почали запрошувати з гастролями, про нього з'явилися публікації, а самого керівника відзначено почесним званням. Даний кейс яскраво ілюструє, як продумана медіа-стратегія (цікавий репертуар, якісний відеоряд, активне просування у соцмережах) стає чинником творчої самореалізації хормейстера. Вадим Яценко в інтерв'ю зазна-

чає, що такий «бум» є тимчасовим, але важливим кроком: він доводить, що широка аудиторія готова захоплюватися хоровим співом за умови сучасної подачі, і це мотивує його як керівника надалі розвивати проєкти, зокрема амбітний цикл виконання всіх хорових творів М. Леонтовича. Отже, приклад хору «Гомін» демонструє, що медійна популярність може суттєво посилити авторитет хормейстера, стати для нього імпульсом до нових творчих звершень і водночас накладає відповідальність за підтримання високої планки перед багатомільйонною аудиторією.

Активна робота в медіапросторі вимагає від диригента оволодіння певними режисерськими та продюсерськими навичками. Можна говорити про формування нового феномену – медіа-режисури хорового колективу, під яким розуміємо цілеспрямоване керування директором художнім втіленням хору у цифрових медіа. Диригент тепер часто виступає і сценаристом, і режисером відеоконтенту: обирає концепцію та драматургію концертного запису, стежить за візуальним рядом, співпрацює з відеооператорами, звукорежисерами, світлорежисерами (Шевченко, Скопцова, 2025). Ю. Ткач описує процес підготовки телеверсії хорового концерту як складний алгоритм із понад 200 пунктів – від творчого задуму й підбору репертуару до розробки світлової партитури та випуску пресрелізів. Хормейстер таким чином виконує роль постановника мультимедійного дійства, де важливе значення мають не лише звук, а й картинка, сцена, контекст представлення творів (Бондар, 2019). Сучасні українські хори дедалі частіше вдаються до крос-жанрових експериментів, що потребують режисерського бачення від їх керівників. Житомирська академічна хорова капела «Орея» під орудою Олександра Вацка відома своїми новаторськими шоу-програмами: колектив поєднує хоровий спів із елементами театралізації, хореографії, відеоінсталяції. У відеокліпах «Ореї» використано багатошарове накладення аудіодоріжок, візуальні спецефекти та сюжетні ходи, які руйнують стереотипне уявлення про академічний хор. Фактично диригент виступає співрежисером такого кліпу, спільно з медіафахівцями створюючи новий художній продукт на стику музичного та аудіовізуального мистецтва. Такий підхід значно підвищує впізнаваність колективу і самого керівника: О. Вацк отримав репутацію новатора, «режисера хору», його колектив запрошують до телепроєктів, реклами, крос-медійних акцій (Цюряк, Чернишова, 2024). Приклад «Ореї» доводить, що майстерне володіння інструментами медіа-режисури дозволяє розкрити

індивідуальний почерк хормейстера у нових вимірах, збагатити художню палітру хорового жанру та водночас заявити про українське хорове мистецтво як про сучасне і креативне явище у світовому контексті.

Інтенсивна медійна діяльність хормейстера породжує низку питань, пов'язаних із дотриманням авторських і суміжних прав, а також професійної етики. Розглянемо ключові з них.

По-перше, авторське право на інтерпретацію музичного твору. Згідно з законодавством, сама по собі виконавська інтерпретація (виконання) не є окремим об'єктом авторського права – вона розглядається як втілення вже існуючого твору без зміни його нотного тексту (Закон України, 2022). Іншими словами, диригент, здійснюючи інтерпретацію твору, не набуває авторських прав на сам музичний твір, якщо не вносить до нього творчих змін. Натомість закон наділяє диригента та хор як виконавців суміжними правами – правом на власне виконання. Це означає, що запис їхнього виступу не може бути опублікований, відтворений чи розповсюджений без дозволу виконавців. Таким чином, кожен хормейстер, публікуючи відео або аудіо зі своїм хором, фактично дає згоду на використання спільного творчого продукту (виконання), і повинен переконатися, що всі учасники колективу не заперечують проти цього. У професійних колективах це питання зазвичай врегульовано контрактами: артисти хору та диригент погоджуються на фіксацію і трансляцію своїх виступів. Однак етичний бік справи полягає в тому, щоб керівник завжди інформував виконавців про плани запису чи стріму і враховував їхні інтереси – це сприяє взаємній довірі та творчій атмосфері.

По-друге, питання аранжувань та редакцій. Дуже часто диригенти-хормейстери є авторами власних хорових аранжувань – перекладів популярних пісень, обробок народних мелодій, авторських редакцій класики. Такі аранжування за законом визнаються похідними творами і охороняються авторським правом так само, як оригінальні твори (за умови одержання дозволу від авторів оригіналу, якщо він не є суспільним надбанням). Це означає, що унікальне хорове аранжування, створене диригентом, є його інтелектуальною власністю: нотний текст не можна публікувати чи виконувати без згоди аранжувальника. Відтак, хормейстер має право вимагати від інших колективів не використовувати його творчу знахідку без дозволу, а у разі публікації – посилатися на авторство аранжування. В українській практиці непоодинокі випадки, коли популярні хорові обробки

передаються з колективу в колектив без належної атрибуції – скажімо, авторство певної хорової версії народної пісні губиться, і вона вважається «народною» або просто традиційною. Така ситуація є несправедливою щодо диригента-аранжувальника і суперечить принципам творчої етики. Тому дедалі більше хормейстерів намагаються офіційно видавати свої аранжування, реєструвати їх через організації колективного управління (наприклад, Українське агентство з авторських та суміжних прав) – щоб закріпити за собою авторські права. Це не лише юридичний захист, а й частина професійної ідентичності диригента: власний творчий доробок у вигляді оригінальних аранжувань підкреслює індивідуальність та креативність хормейстера. У репертуарі багатьох українських хорів є авторські обробки їх керівників, що стали «візитівками» колективів; наприклад, специфічне звучання духовних творів у редакції А. Гнатишина для хору «Дударик» або сучасні обробки народних пісень від А. Кушніренка для Буковинського ансамблю – ці інтерпретації асоціюються саме з іменами їхніх авторів. Відповідно, захист прав на аранжування є важливим елементом збереження творчої спадщини диригента.

По-третє, окремого осмислення потребує етика поводження з репетиційними матеріалами та закулісною інформацією у цифровому середовищі. Репетиційний процес хорового колективу функціонує як специфічна творча лабораторія формування інтерпретації, що зазвичай передбачає режим обмеженого доступу й конфіденційності до моменту прем'єрного виконання. У цьому контексті практика несанкціонованого аудіо– чи відеозапису репетицій та подальшого розміщення фрагментів у мережі Інтернет без попередньої згоди диригента і хористів розцінюється як порушення професійної етики. По-перше, подібні матеріали фіксують стадію ще незавершеної роботи над твором, що може містити технічно й художньо не відпрацьовані епізоди; їх сприйняття зовнішнім реципієнтом здатне спричинити хибні, передчасні висновки щодо художнього рівня колективу. По-друге, саме в репетиційному просторі диригент здійснює апробацію власних інтерпретаційних задумів, які до моменту публічної презентації перебувають у стані творчого становлення; їх передчасне оприлюднення потенційно деформує авторську концепцію, а також створює ризик некоректного запозичення інтерпретаційних ідей іншими виконавськими осередками. З огляду на це значна частина професійних хормейстерів послідовно обмежує присутність сторонніх осіб на репетиціях, забороняє використання смартфо-

нів та інших засобів несанкціонованої фіксації, а тим більше – публікацію будь-яких репетиційних аудіо– чи відеоматеріалів без чітко артикульованого дозволу. Етичний кодекс диригента-хормейстера передбачає повагу до спільної творчої праці та репутаційної вразливості колективу: навіть у випадку цілеспрямованого використання «бекстейдж»-контенту в межах медіастратегії допустимим вважається оприлюднення виключно таких фрагментів, які не дискредитують ні виконавців, ні авторів музики, а рішення про публікацію бажано ухвалювати за попереднього узгодження з хористами. У правовому вимірі слід ураховувати, що чинне законодавство допускає цитування коротких фрагментів опублікованих творів без згоди автора, однак ця норма стосується результату, вже введенного в публічний обіг (наукова праця, нотне видання тощо), а не приватного виконавського процесу (Про авторське право і суміжні права, 2022). Відтак репетиційні записи не підпадають під режим вільного цитування, а їх розміщення у відкритому доступі без згоди виконавців слід кваліфікувати як порушення їхніх суміжних прав.

По-четверте, особливої уваги потребує проблема правового забезпечення трансляції та фіксації концертних програм. Організація прямої трансляції або професійного аудіо– чи відеозапису хорового концерту передбачає від диригента й адміністрації колективу зважений, юридично грамотний підхід до використання репертуару, що охороняється авторським правом. Якщо у програмі звучать твори сучасних композиторів або загалом композиції, які не перейшли до сфери суспільного надбання, публічне виконання, а тим більше запис та подальша ретрансляція такого матеріалу потребують належного ліцензування і сплати винагороди правовласникам. Усталеною практикою є співпраця концертних інституцій із організаціями колективного управління майновими правами (на кшталт УЛАСП, ОКУАСП тощо), які здійснюють збір і розподіл роялті за публічне використання музичних творів. Водночас значна частина відповідальності за коректність правового режиму покладається й на художнього керівника: саме він, формуючи програму та ініціюючи запис або стрим, має пересвідчитися, що весь репертуар використовується на законних підставах, оскільки у протилежному разі можливі претензії до колективу з боку авторів чи інших суб'єктів прав. Особливо виразно ці ризики проявляються в цифровому середовищі, зокрема на платформах типу YouTube, де діє автоматизований механізм виявлення й блокування контенту, що містить фраг-

менти чужих охоронюваних творів без належного оформлення прав (типовий випадок – використання популярних пісень). За таких умов під час підготовки медіаконтенту диригент вимушений обирати одну з кількох стратегій: використовувати репертуар у статусі public domain; попередньо отримувати індивідуальний дозвіл від авторів чи правовласників; або працювати з платформами й сервісами, що передбачають прозорий механізм сплати авторських відрахувань. В українській хоровій практиці вже склалися позитивні приклади, коли колективи заздалегідь узгоджують із сучасними композиторами умови запису й онлайн-поширення їхніх творів; подібна модель співпраці формує простір взаємоповаги та взаємної вигоди: автор отримує додаткові канали популяризації власної музики, а хор – репертуарно привабливий медіапродукт без ризику юридичних санкцій.

Не менш важливо брати до уваги права самих виконавців – учасників хору – при здійсненні запису чи трансляції. Диригент як лідер колективу має захищати інтереси своїх співаків: подбати, щоб у разі комерційного використання запису (продаж дисків, монетизація відео) вони отримали належну частку винагороди або інші бонуси, передбачені контрактом. Етичний підхід керівника у тому, щоб прозоро та чесно ставитися до питань фінансової вигоди від медіа-продукту, створеного спільною працею. Це сприяє підтриманню довіри в колективі і мотивації артистів брати участь у нових медійних проєктах.

Підсумовуючи цей огляд, можна стверджувати, що дотримання правових норм і професійної етики в медіа-активності хормейстера є не додатковим тягарем, а органічною частиною його професійної культури. Вміння поважати авторські права композиторів та колег, тонко відчувати межу між творчою свободою і чужою інтелектуальною власністю, а також вибудовувати відкриті та коректні стосунки зі своїм колективом у процесі цифрової діяльності – усе це сьогодні формує імідж диригента не менше, ніж безпосередньо його концертні успіхи.

Висновки. Розвиток цифрових технологій і мас-медіа суттєво розширив можливості самореалізації та комунікації для діячів хорового мистецтва. Сучасний диригент-хормейстер дедалі більшою мірою постає як публічна фігура, чия творча діяльність відбувається одночасно на сцені і в медіапросторі. Проведений аналіз показав, що активна присутність хормейстера в інтернет-мережі через записи, трансляції, соцмережі може стати потужним чинником зростання його професійної репутації. Завдяки медіа-режисурі

керівник хору здатен донести своє мистецтво до тисяч і навіть мільйонів слухачів, тим самим утвердити власний художній почерк на ширшому рівні та сприяти популяризації хорового жанру. Приклади з сучасної української практики – успіх відеопроєктів капели «Орея», феномен мільйонних переглядів хору «Гомін», новаторські медіа-ініціативи Академічної капели Українського радіо – переконливо демонструють, що цифрова активність стала невід’ємною складовою роботи хормейстера, показником його актуальності та креативності.

Водночас медіа-активність ставить і нові вимоги до диригента, зокрема в площині етики і права. Дотримання авторських прав на виконувані твори, повага до інтелектуальної власності у вигляді аранжувань, відповідальне ставлення до публікації репетиційних матеріалів, прозоре врегулювання питань запису і трансляції – усе це є частиною професійної етики сучасного хормейстера. Недотримання цих норм може призвести не лише до юридичних проблем, але й до втрати довіри з боку колег та аудиторії, що негативно позначиться на творчому авторитеті диригента. Навпаки, уважне і грамотне ставлення до правових аспектів підсилює позитивний імідж митця, свідчить про його високий професіоналізм та культуру.

Отже, медіа-режисура хорового колективу виступає сьогодні важливим виміром індивідуальності хормейстера. Через призму того, як диригент презентує свій хор у цифровому просторі – наскільки оригінальний контент він створює, як він спілкується з публікою, чи дотримується при цьому етичних і правових канонів – ми пізнаємо його як особистість і як митця. Сучасний хормейстер у медіапросторі поєднує ролі творчого натхненника, комунікатора й відповідального менеджера. Така багатогранність, з одного боку, ускладнює його діяльність, а з іншого – відкриває нові горизонти для самовираження. Українське хорове мистецтво впевнено входить у світовий цифровий контекст, і важливо, щоб його провідники – диригенти – робили це професійно і етично. Питання, розглянуті в статті, свідчать про необхідність подальшого поглиблення наукових досліджень на перетині музикознавства, культурології та права, аби напрацювати оптимальні моделі присутності митця в цифрову епоху. У підсумку, медіа-активність, підкріплена правовою культурою, стає для хормейстера ефективним інструментом утвердження свого творчого «я» та служіння розвитку хорового мистецтва у новій реальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апалькова І. О. *Довідник хормейстера*. Канів: Склянка Часу/Zeitglas, 2020. 94 с.
2. Бондар Є. М. *Художньо-стильовий синтез як феномен сучасної хорової творчості*: монографія. Одеса: Астропринт, 2019. 388 с.
3. Кречко Н. Онлайн-виступи хорових колективів: роль та значення у освітньому процесі. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 33(2). С. 151–155.
4. Науменко М., Панасюк К. Роль диригента у формуванні цілісного сприйняття музики. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Т. 1, № 60. С. 135–138.
5. Про авторське право і суміжні права: Закон України № 2811-IX від 01.12.2022. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20> (дата звернення 10.11.2025).
6. Савельєва Г. В. Стиль діяльності диригента-хормейстера як вираження його музичного мислення. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. 2014. Вип. 40. С. 156–169.
7. Цюряк І., Чернишова А. Хорове мистецтво – виклики сучасності. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 74. Т. 2. С. 142–149.
8. Шевченко В., Скопцова О. Соціальна роль диригента хору: еволюція, сучасні обов'язки та взаємодія із суспільством. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 85. Т. 3. С. 135–139.

REFERENCES

1. Apalkova I. O. (2020). *Dovidnyk khormeistera* [Choirmaster's Handbook]. Kaniv: Sklianka Chasu/Zeitglas. 94 p. [in Ukrainian].
2. Bondar Ye. M. (2019). *Khudozhno-stylovyi syntez yak fenomen suchasnoi khorovoi tvorchosti* [Artistic-stylistic synthesis as a phenomenon of modern choral creativity]. Odesa: Astroprint. 388 p. [in Ukrainian].
3. Krechko, N. (2021). Onlain-vystupy khorovykh kolektyviv: rol ta znachennia u osvithnomu protsesi [Online performances of choral groups: role and significance in the educational process]. *Innovatsiina pedahohika*, 33(2), 151–155. [in Ukrainian].
4. Naumenko M., Panasiuk K. (2018). Rol dyryhenta u formuvanni tsilisnoho spryiniattia muzyky [The role of a conductor in forming a holistic perception of music]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, Vol. 1, No. 60, 135–138. [in Ukrainian].
5. *Pro avtorske pravo i sumizhni prava: Zakon Ukrainy № 2811-IX vid 01.12.2022* [On Copyright and Related Rights: Law of Ukraine No. 2811-IX of Dec 1, 2022]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20> (accessed 10 Nov 2025). [in Ukrainian].
6. Savelieva H. V. (2014). Styl diialnosti dyryhenta-khormeistera yak uvyraznennia yoho muzychnoho myslennia [The style of the conductor-choirmaster's activity as an expression of his musical thinking]. *Problemy vzaiemodii mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity*, 40, 156–169. [in Ukrainian].
7. Shevchenko V., Skoptsova O. (2025). Sotsialna rol dyryhenta khoru: evoliutsiia, suchasni oboviazky ta vzaiemodii iz suspilstvom [The social role of a choir conductor: evolution, modern duties, and interaction with society]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk* (Current Issues of the Humanities), Issue 85, Vol. 3, 135–139. [in Ukrainian].
8. Tsiuriak I., Chernyshova A. (2024). Khorove mystetstvo – vyklyky suchasnosti [Choral art – modern challenges]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk* (Current Issues of the Humanities), Issue 74, Vol. 2, 142–149. [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 17.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025